

PORTRETI ZAGREPČANA U 19. STOLJEĆU

IZLOŽBA MUZEJA GRADA ZAGREBA

STUDENI—PROSINAC 1968.

IZBOR I KATALOG:

VANDA LADOVIĆ

FOTOGRAFIJE:

JOSIP VRANIĆ

Uz visoki kler i još uvijek prisutno plemstvo i građani se početkom 19. stoljeća sve češće javljaju kao naručioci portreta. Ne samo u centrima nego i ovdje na periferiji Austro-Ugarske Monarhije građanstvo brzo jača svoje ekonomske pozicije i preuzima vodeću ulogu u političkom, društvenom i kulturnom životu Zagreba. Promjene u društvenoj strukturi dolaze najjasnije do izražaja tridesetih godina 19. stoljeća u vrijeme ilirskog pokreta.

Zagreb, iako kulturni centar čitave Hrvatske, nema još u to vrijeme svojih domaćih školovanih slikara; zato novu potrebu građanstva, koju bismo mogli nazvati čak i modom portretiranja, obilno koriste strani putujući slikari. Ti namjernici, školovani u Beču, Münchenu, Veneciji, Rimu, pa čak i Parizu (kako sami s ponosom ističu nudeći svoje slikarske usluge u tadašnjim zagrebačkim novinama), zadržavaju se ovdje duže ili kraće vrijeme prenoseći na platno, papir ili bjelokost, sa više ili manje talenta, za veći ili manji honorar, likove ondašnjih Zagrepčana, uglednih činovnika, trgovaca, obrtnika, njihovih životnih družica i nadobudne djece.

Izloženi portreti iz fundusa Muzeja grada Zagreba nastali su u prvih šest decenija 19. stoljeća, to jest do pojave fotografskih portreta Julija Hühna i Franje Pommera.

Nejednaki u kvaliteti, ti su portreti ipak u prosjeku solidna djela kojima su autori rutinerski zadovoljavali sujetu, pa prema tome i ukus i želje naručilaca. Iz niza takvih konvencionalnih portreta treba ipak izdvojiti one koji svojim nesumnjivim likovnim vrijednostima dosižu nivo srednjoevropskog, naročito bečkog bidermajerskog slikarstva.

To se odnosi na neke signirane radove Mihaela Stroya (Sofija Hatz, Dječak iz obitelji Kiepach, Josip Šufflay) i na nesignirani portret Kristofora Stankovića. Istom autoru mogao bi se pripisati i kvalitetan portret Nepoznatog Zagrepčanina (katalog br. 9). Visoko majstorstvo Ivana Zachea svjedoči signirani akvarel Aleksandrine Stanković i portret Janka Bedekovića koji se po tradiciji također pripisuje istom autoru. Uz spomenuta djela ove dvojice najpoznatijih predstavnika našeg bidermajera, među bolje radove treba još ubrojiti portret Eleonore Patačić, V. Porkertha i Valerije Faller, slikara Johanna Wienza, akvarel Heinricha Ferstlera s likom Katarine Oršić i djela na žalost anonimnih slikara: Glava djevojke, Ana Paravić, Antonija Eisenhuth i Vilim Hatz.

Od brojnih sačuvanih portreta Zagrepčana nastalih u prvih šest decenija 19. stoljeća izložili smo samo četrdesetak, pa ipak, i taj će broj biti dovoljan da upoznamo tadašnju likovnu situaciju Zagreba. Međutim, možda još više od likovnih vrijednosti ti su nam portreti sačuvali dragocjenu kulturno-historijsku atmosferu, modu i mentalitet onih koji su, svjesni svog položaja i društvenog ugleda, osjetili potrebu da potomcima u nasljedstvo osim materijalnih dobara ostave i svoj lik zabilježen rukom slikara.

KATALOG

- 1 DJECA TRGOVCA FLORIJANA VIDALE
ulje/platno, vel. 59,7×87 cm
Sign. nema, na svitku što ga drži najstariji dječak uz imena djece je i godina 1815.
MGZ 1645
Florijan Vidale, zagrebački trgovac prve polovine 19. st., imao kuće u Opatičkoj 2, Kamenitoj 6 (na mjestu današnje zgrade Sabora SRH), Jurjevskoj 25 i 27
- 2 GLAVA DJEVOJKE
ulje/platno, vel. 31,5×24,5 cm
Sign. nema, na unutarnjem okviru zapis: gemalt Agram 1816, geboren 9. Septr. 1795 i inicijali B G
MGZ 3639
- 3 VATROSLAV KAVIĆ
ulje/platno, vel. 63×44,5 cm
Sign. nema
MGZ 685
Gradski kapetan oko 1825—1830, imao je kuće u Kamenitoj 6 (nakon F. Vidalea) i u Amruševoj 2
- 4 BARBARA KAVIĆ r. SEČEN
ulje/platno, vel. 62,5×44,5 cm
Sign. nema
MGZ 686
Supruga gradskog kapetana V. Kavića
- 5 TEREZA KRONES
ulje/platno, vel. 69×55 cm
Sign. nema
MGZ 1666
Glumica zagrebačkog kazališta oko 1828.

- 6 KATARINA ORŠIĆ r. KANOTAY
akvarel/papir, vel. 36,5×10,5 cm
Sign. d. s.: Ferstler (druga riječ nečitljiva) 1830.
MGZ 1623
Imala kuću u Mletačkoj 7
- 7 ALBERT IVANČIĆ
ulje/platno, vel. 68×50 cm
Sign. nema
MGZ 1829
Zagrebački advokat sredinom 19. st., imao kuću na Ilirskom trgu 7
- 8 ELIZABETA IVANČIĆ
ulje/platno, vel. 68×50 cm
Sign. nema
MGZ 1830
Supruga advokata A. Ivančića
- 9 NEPOZNATI ZAGREPCANIN
ulje/platno, vel. 76×62 cm
Sign. nema
MGZ 2271
- 10 PAVAO HATZ ST.
ulje/platno, vel. 91,6×73 cm
Sign. l. d.: Stroy pinx 1833
Zagrebački trgovac mješovitom robom (1786—1846) i vanjski vijećnik gradskog magistrata. Imao kuću i trgovinu na uglu Trga Republike i Gajeve ulice (danas hotel Dubrovnik)
- 11 SOFIJA HATZ r. MRAHOVIĆ
ulje/platno, vel. 92,4×73,5 cm
Sign. d. d.: Stroy pinx 1833
MGZ 1439
Supruga Pavla Hatza st.

- 12 KRISTOFOR STANKOVIĆ
ulje/platno, vel. 122×93 cm
Sign. nema, slikao Stroy 1832—33 (atribucija dr Anke Bulat-Simić)
MGZ 1269
Zagrebački trgovac i kućevlasnik (1793—1867). Imao dućan u Kamenitoj ulici, a kuće u Jurjevskoj b. b., Mlinarskoj 25 i 28, Gajevoj 5, na Trgu Republike 5, na sjevernom uglu Trga Republike i Ilice. Godine 1833. dobio je na bečkoj lutriji 30.000 dukata i sagradio Zagrebu prvu kazališnu zgradu (Ćirilometodska 5)
- 13 NEPOZNATI ZAGREPCANIN
ulje/platno, vel. 87×71 cm
Sign. nema
MGZ 1403
- 14 DJEČAK IZ OBITELJI KIEPACH (MONTECCUCOLI?)
ulje/platno, vel. 30,5×22 cm
Sign. l. d.: Stroy pinx (oštećeno)
MGZ 1812
Zagrebačka obitelj Kiepach imala kuće u Demetrovoj 7 i 9, na Ilirskom trgu 6 i u Ilici 117—119
- 15 FRANJO LEIBER
akvarel/papir, vel. 54,4×44 cm
Sign. nema
dolje natpis: Fr. Leiber Kafféesieder in Agram 1835 (napisano dva puta)
MGZ 683
Zagrebački kavanar, imao kavanu u kući na sjevernom uglu Trga Republike i Ilice
- 16 NEPOZNATI ZAGREPCANIN
ulje/platno, vel. 57,5×47 cm
Sign. nema, verso zapis: den 1n April 1837 gemalet durch Stroy
MGZ 1277

- 17 KOZLER —
ulje/platno, vel. 55,8×45 cm
Sign. nema
MGZ 2107
Vlasnik kuće u Vlaškoj 25 u prvoj polovini 19. st.
- 18 VILIM ORŠIĆ
ulje/platno, vel. 60,5×47,5 cm
Sign. l. d.: Stroy pinx 1840
MGZ 1608
- 19 JOSIP ŠUFFLAY
ulje/platno, vel. 77×63 cm
Sign. l. s.: Stroy pinx 1841
MGZ 1411
Pravnik i doktor filozofije (1788—1842), od 1836. do smrti rektor Zagrebačke akademije, imao kuću u Mletačkoj ulici 8
- 20 VJEKOSLAVA ŽUPAN
ulje/platno, vel. 39,7×31,6 cm
Sign. nema, slikao Stroy oko 1841 (atribucija dr Anke Bulat-Simić)
MGZ 1175
Supruga zagrebačkog knjižara i nakladnika Franje Župana, nakon njegove smrti vlasnica triju kuća u Kamenitoj ulici i na Radićevu trgu (danas zgrada Sabora SRH) i kuće u Ilici 82
- 21 VALERIJA FALLER r. ORŠIĆ
ulje/platno, vel. 22,5×18 cm
Sign. l. d.: Wienz pinx 1841
MGZ 1631
Supruga varaždinskog advokata Nikole Fallera i majka zagrebačkog kompozitora i dirigenta Nikole Fallera, vlasnica kuća u Mletačkoj 7 i Mesničkoj 7 (1824—1906)

- 22 ANA PARAVIĆ r. VOJKOVIĆ
ulje/platno, vel. 24,8×21 cm
Sign. nema
MGZ 1777
Vlasnica kuća u Opatičkoj 10, Radićevoj 58 i Ilici 97
- 23 ANA PARAVIĆ r. VOJKOVIĆ
bjelokost, vel. 8,6×6,9 cm
Sign. nema
MGZ 1798
- 24 ADAM WALDHERR
ulje/platno, vel. 63,2×47 cm
Sign. nema
MGZ 681
Činovnik zemaljske vlade u Zagrebu od 1852—1862
- 25 JOSIPA WALDHERR
ulje/platno, vel. 63×50,2 cm
Sign. nema
MGZ 682
Supruga Adama Waldherra
- 26 ANA PAULIĆ
ulje/lim, vel. 20×17,5 cm
Sign. d. d.: A. Hoelperl
MGZ 3134
- 27 ĐURO EISENHUTH
ulje/karton, vel. 28,5×22,5 cm
Sign. nema
MGZ 1619
Zagrebački stolar (1815—1887), vlasnik kuće u Jurjevskoj ulici 6, otac muzičara Đure Eisenhutha
- 28 ANTONIJA EISENHUTH
ulje/karton, vel. 28,5×22,5 cm
Sign. nema
MGZ 1620
Supruga stolara Eisenhutha (1822—1878)

- 29 NIKOLA VRANICZANY-DOBRINOVIC
ulje/platno, vel. 64,8 × 52,8 cm
Sign. nema
MGZ 1231
Veleposjednik (1807—1876), otac Ljudevita Vraniczanyja koji je sagradio palaču na Zrinjercu (danas zgrada Moderne galerije JAZU, Ulica braće Kavurića 1)
- 30 ANA VRANICZANY r. MODRUŠAN
ulje/platno, vel. 66,5 × 53 cm
Sign. nema, na unutarnjem okviru zapis: Juni Jahre 1843.
MGZ 1230
Supruga Nikole Vraniczanyja (1816—1892)
- 31 ANDRIJA FUCHS
ulje/platno, vel. 47,5 × 39,8 cm
Sign. nema
MGZ 1662
Zagrebački pekar (1776—1854), imao kuću i radnju na Opatovini 25
- 32 JOSIP PERCZY
ulje/platno, vel. 47,8 × 39,2 cm
Sign. nema
MGZ 1663
Zagrebački staklar (1817—1856), imao radnju u Ilici 10, zet pekara Fuchsa
- 33 VJEKOSLAV GOLUB
ulje/platno, vel. 20 × 15,2 cm
Sign. d. d.: Botih (recentna)
Profesor matematike (1819—1891) na zagrebačkoj gimnaziji (od 1850 do 1855 i od 1871 do 1888), napisao nekoliko matematičkih udžbenika

- 34 LJUDEVIT ŽUPAN
ulje/karton, vel. 20 × 16 cm
Sign. l. d.: J. Beyer pinxit 846.
MGZ 1174
Zagrebački knjižar, s bratom Franjom imao knjižaru na sjevernom uglu Kamenite i Opatičke ulice (danas zgrada Sabora SRH). Vlasnik kuća u u Mletačkoj 1, Brezovačkoga 2, Ilici 82 i posjeda u Čukovićima
- 35 MARTIN MATUNCI
ulje/platno, vel. 45 × 37 cm
Sign. d. d.: Jos. Stroberger pinx 1848.
MGZ 1534
Profesor matematike i fizike (1823—1910), zagrebački kanonik i direktor zagrebačke gimnazije
- 36 ELEONORA PATAČIĆ
ulje/platno, vel. 41,4 × 32,3 cm
Sign. l. s.: VPorkerth pinx
MGZ 1433
Supruga Bartolomeja Patačića, vlasnika kuće u Opatičkoj 2 početkom 19. st. Imala je posjed u Savskoj cesti 139—141. Svoju vrijednu knjižnicu poklonila je Nacionalnoj sveučilišnoj biblioteci u Zagrebu, a posjede oporučno ostavila kmetovima
- 37 DOMORODAC U ILIRSKOJ ODORI
ulje/platno, vel. 73 × 62 cm
Sign. d. d.: Stark u Zagrebu 1849
MGZ 1409
- 38 ADAM DEMETER
ulje/platno, vel. 29,5 × 27 cm
Sign. nema
MGZ 299

Nećak Dimitrija Demetra, liječnika i književnika (1811—1872), koji je najveći dio svoje djelatnosti posvetio hrvatskom kazalištu. Organizirao je prve hrvatske predstave, a od 1864—68 bio i umjetnički direktor kazališta

39 JANKO BEDEKOVIC

ulje/platno, vel. 63,7 × 47 cm

Sign. nema, prema tradiciji slikao I. Zsche
MGZ 700

Vijećnik gradskog magistrata 40-tih godina 19. st.

40 VILIM HATZ

ulje/platno, vel. 71,4 × 55 cm

Sign. nema

MGZ 1492

Sin Pavla Hatza st. (1821—1885), kotarski sudac i saborski zastupnik

41 ILIJA GUTEŠA

ulje/platno, vel. 70 × 55 cm

Sign. l. d.: Stark u Zagrebu 1853.

MGZ 1262

Zagrebački trgovac (1825—1894), saborski i gradski zastupnik. Imao trgovinu žita i brašna u Radićevoj ulici 10, a 1873. preuzeo od brata Dimitrija i radnju na Radićevu trgu 8

42 ALEKSANDRINA STANKOVIĆ

akvarel/papir, vel. 27 × 23 cm

Sign. d. d.: Joh. Zsche 1855.

MGZ 1276

Kći trgovca Kristofora Stankovića (1832—1855)

PODACI O SLIKARIMA

JOHANN BEYER (1801—1876), slikar iz Graza. Slikao oltarne pale za crkve u Štajerskoj, Koruškoj, Kranjskoj, Slavoniji i Hrvatskoj (okolica Zagreba) i niz portreta.

HEINRICH FERSTLER (1800 — ?), portretist, minijaturist specijalno u akvarelu. Đak bečke akademije, kasnije profesor na risarskoj školi u Klagenfurtu. Godine 1830. dolazi u Zagreb, oglašuje u »Agramer Zeitungu« i preporučuje se za slikanje minijatura. Godine 1836. nalazi se u Münchenu.

ANTON HOELPERL (1820—1888), slikar iz Čehoslovačke. Godine 1840. odlazi u Beč, a od 1853. do smrti živi u Pragu. Prvi slikar realističkih žanr-slika u Čehoslovačkoj.

V. PORKERTH (? — ?). Podaci o ovom slikaru su manjkavi. Javlja se u Varaždinu i okolici oko godine 1848. Slikao portrete i oltarne slike.

DRAGUTIN STARK (1822—1877), slikar iz Praga. Školovao se u Pragu i Beču. Godine 1849. dolazi u Zagreb, a od 1854. pa do smrti profesor je crtanja na zagrebačkoj realci. Osim portreta slika i vedute Zagreba.

JOSIP STROHBERGER (?—?), dagerotipist i slikar. Godine 1846. dolazi u Zagreb iz Beča i preporučuje se građanstvu »za portrete u daguerréotypu«.

MIHAEL STROY (1803—1871), Slovenac, akademski slikar. Nakon studija u Beču dolazi u Zagreb godine 1830. i oglasom u »Agramer Zeitungu« »jamči za najsavršeniju sličnost i to uz najniže cijene.« U Zagrebu se oženio i ostaje u Hrvatskoj do 1841, kada odlazi vjerojatno u Ljubljanu.

Radio je u Zagrebu, Krapini, Samoboru i po dvorcima u Hrvatskom zagorju. Osim niza portreta bogatih građana, plemstva i visokog klera, slika i oltarne pale, žanr-prizore i kompozicije.

JOHANN WIENZ (1781—1849), slikar iz Poljske. Život proveo u Königsbergu. Slika pretežno pejzaže i predloške za bakroreze.

IVAN ZASCHE (1826—1863), slikar iz Slovačke. Đak bečke akademije. Godine 1850. na poziv biskupa Haulika dolazi u Zagreb i radi mapu litografija »Jurjaves«. Uz vedute i pejzaže Zagreba, Like i Primorja naslikao je mnogo portreta u ulju i akvarelu. U Zagrebu je ostao do kraja života.

LITERATURA

Babić Ljubo, Umjetnost kod Hrvata u XIX stoljeću, Zagreb 1934.

Bulat-Simić Anka, Mihael Stroy u Hrvatskoj, Zagreb 1967.

Cuvaj Antun, Građa za povijest školstva, sv. IV i V, Zagreb 1910.

Dobronić Lelja, Slikari i kipari u Zagrebu od 1829—1842, Čovjek i prostor, 1954, br. 21, str. 2. i 8.

Dobronić Lelja, Stare numeracije kuća u Zagrebu, Zagreb 1959.

Feuchtmüller-Mrazek, Biedermeier im Österreich, Beč 1963.

Slikarstvo XIX stoljeća u Hrvatskoj, katalog izložbe, Zagreb 1961.

Thieme-Becker, Allgemeines Lexikon der bildenden Künstler, Leipzig 1907.

Ulčnik Ivan, Stari zagrebački privrednici, »Zagreb« revija društva Zagrepčana, Zagreb 1934—1944.

FOTOGRAFIJE NA OMOTU:

GLAVA DJEVOJKE (KATALOG BR. 2)

ALEKSANDRINA STANKOVIĆ (KATALOG BR. 42)

JANKO BEDEKOVIĆ (KATALOG BR. 39)

NEPOZNATI ZAGREPČANIN (KATALOG BR. 9)

